

فلسفه و حکمت روزه در چیست؟

محمد اکرام اندیشمند

روزه معنای فارسی واژه عربی "صیام" است. ماه رمضان را ماه صیام یا ماه روزه می گویند که مسلمانان در این ماه مکلف به صوم یا روزه داشتن استند. صوم به معنی خود داری، امساک، توقف، ترک کردن، اجتناب و پرهیز است. اجتناب از خوردن و نوشیدن در وقت معین و مشخص (قبل از طلوع تا غروب آفتاب) و خود داری از آنچی که به ابطال صیام می انجامد و این اجتناب از الزامات صیام و یا روزه محسوب می شود.

وقتی صیام و روزه به معنی پرهیز و اجتناب است و به ویژه اجتناب از خوردن و نوشیدن در جریان روز که صورت متعارف و معمول روزه و روزه داری را نشان می دهد، این پرسش مطرح می شود که فلسفه و حکمت این اجتناب و پرهیز از خوردن و نوش در چیست؟ چرا مسلمانان مکلف می شوند که از بام تا شام هر روز ماه رمضان خود را گرسنه و تشنه نگهدارند و از خوردن و نوشیدن خود داری کنند؟ اگر فلسفه و حکمت روزه این باشد که مسلمانان روزه دار با گرسنگی و تشنگی خویش، سختی و حالت گرسنگان و تشنگان را درک کنند، هر آدمی و هر مسلمانی حتی بدون آنکه خود را گرسنه و تشنه نگهدارد، به خوبی می فهمد که گرسنگی و تشنگی بسیار سخت و تلخ است. بنا بر این، حکمت و فلسفه دینی روزه که فرضیت و وجوب آن برای مسلمانان محرز شده است ریشه در درک گرسنگی و تشنگی گرسنگان و تشنگان ندارد. پس روزه برای چیست و فلسفه و حکمت دینی آن در چه نکته ای نهفته است؟

پاسخ این پرسش را بصورت بسیار روشن و آسان در این آیه قرآن کریم (سوره بقره آیه 183) می توان دریافت:

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا كُتِبَ عَلَيْكُمُ الصِّيَامُ كَمَا كُتِبَ عَلَى الَّذِينَ مِنْ قَبْلِكُمْ لَعَلَّكُمْ تَتَّقُونَ
(ای مومنان (مسلمانان) روزه بر شما نوشته شده، همانگونه بر کسانی که قبل از شما بودند، تا متقی یا پرهیز گار شوید)

در این آیه که تبیین صریح فرضیت و وجوب روزه برای مسلمانان است، حکمت و فلسفه روزه نیز بدون هیچ ابهامی بیان می شود. روزه برای مومنان یا مسلمانان فرض شده است تا به تقوی و پرهیزگاری برسند. یعنی حکمت و فلسفه فرضیت و وجوب روزه به این بر نمی گردد که مسلمانان از صبح تا شام خود را گرسنه و تشنه نگهدارند.

اگر صیام و یا روزه، امساک و اجتناب از خوردن و نوشیدن و پرهیز از سایر اعمال ابطال کننده روزه است، این اجتناب و امساک باید مسلمان را به تقوی و پرهیز گاری برساند. پس روزه در واقع تمرین تقوی و پرهیزگاری است که از راه روزه داری یعنی از راه "امساک و اجتناب" حاصل می شود. و این امساک و اجتناب تنها به خوردن و نوش محدود نمی شود که مسلمانان از بام تا شام، شکم های خود را از آب و نان دور نگهدارند.

این تقوی چیست که موجب دلیل و فلسفه فرضیت و وجوب روزه برای مسلمانان می شود؟

تقوی: اجتناب از تمامی اعمال و رفتاری که در شریعت اسلام شامل منهیات و منکرات است و عمل به آنچه که در اسلام، معروف و واجب شرعی محسوب می شود.

ستمگری، حق تلفی، بی عدالتی، قتل، ویرانگری، تجاوز، مردم آزاری، بد امنی، دروغ، تقلب، دزدی، رشوت خواری، احتکار، غیبت، منافقت، فریبکاری، حقه بازی، تعصب، کینه ورزی و..... همه از منکرات اند که در ماه رمضان و روزه داری همچون امساک از خوردن و نوشیدن، باید از انجام و ارتکاب آن اجتناب و امساک شود. زیرا در فضای این پرهیز و امساک از منکرات است که روزه، روزه دار مسلمان را به مقام و منزلت تقوی می رساند. در غیر آن، روزه داری همراه با انجام انواع منکرات و ارتکاب خیانت و جنایت، تظاهر ریاکارانه و دروغینی بیش نیست.